

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра офтальмології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В.о. ректора ОНМедУ,
д.мед.н., професор

Р.С. Вастьянов

«17» вересня 2020 р.

ПРОГРАМА ВИБІРОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЛАСТИЧНА ТА РЕКОНСТРУКТИВНА ХІРУРГІЯ
В ОФТАЛЬМОЛОГІЇ

підготовки: **докторів філософії на III освітньо-науковому рівні**

галузь знань: **22 «Охорона здоров'я»**

спеціальності: **222 Медицина**

Розробники програми:

Завідувач кафедри офтальмології, д.мед.н., проф. Венгер Л. В.

Професор кафедри офтальмології, чл.-кор. НАМНУ,

д.мед.н., проф. Пасечнікова Н. В.

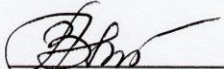
Професор кафедри офтальмології, д.мед.н., проф. Солдатова А. М.

2020 рік

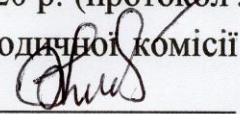
Вступ

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології» складена на підставі освітньо-професійної програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії магістрів зі спеціальності 222 «Медицина» ОНМедУ, затвердженої Вченою Радою ОНМедУ від 04.06.2020 року (протокол № 4).

Програму обговорено на засіданні кафедри «27» серпня 2020 р. (протокол № 1).

Завідувач кафедри, д.мед.н. проф. Венгер Л.В.

Програму ухвалено на засіданні предметно-циклової методичної комісії з хірургічних дисциплін «28» серпня 2020 р. (протокол № 1).

Голова предметно-циклової методичної комісії з хірургічних дисциплін, д.мед.н., проф. Міщенко В.В.

Програму затверджено на засіданні Центральної координаційно-методичної Ради ОНМедУ від «16» вересня 2020 р. (протокол № 1).

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Програма вибіркової навчальної дисципліни стосується особливостей пластичної та реконструктивної хірургії спадкових або набутих захворювань органа зору та допоміжного апарату ока.

Програма вибіркової навчальної дисципліни визначає передумови доступу до навчання, орієнтацію та основний фокус програми, обсяг, необхідний для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії, перелік загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, нормативний і варіативний зміст підготовки фахівця, сформульований у термінах результатів навчання, та вимоги до контролю якості вищої освіти.

Вибіркова навчальна дисципліна «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології» складається з 4 кредитів ЄКТС (120 годин): у кожному кредиті по 15 аудиторних годин та 15 годин для самостійної роботи; усього 60 аудиторних годин та 60 годин для самостійної роботи.

Предметом вивчення вибіркової навчальної дисципліни є поглиблене вивчення питань пластичної та реконструктивної хірургії в офтальмології, головним завданням є підготовка аспіранта, який після засвоєння основних

питань теорії й практики всіх розділів офтальмології, вивчає ази пластичної та реконструктивної хірургії очного яблука та його придатків, починаючи від пластики повік, закінчуючи складними реконструктивними операціями на оболонках ока.

Міждисциплінарні зв'язки: вибіркова дисципліна «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології» як навчальна дисципліна:

а) ґрунтується на поглибленому вивченні аспірантами нормальної анатомії, гістології цитології та ембріології, оперативної хірургії та топографічної анатомії, патологічної анатомії, офтальмології, отоларингології, хірургічної стоматології та інтегрується з цими дисциплінами;

б) спрямована на поглиблення знань з основних методик проведення пластичних та реконструктивних операцій на різних ділянках орбіти, очного яблука, ведення раннього та пізнього післяопераційних періодів;

в) сприяє більш глибокому вивченню аспірантами щелепно-лицевої хірургії, що передбачає інтеграцію викладання з цією дисципліною та формування умінь застосовувати знання з офтальмології в професійній діяльності.

Навчання аспірантів проводиться на базах кафедри, які мають сучасну лікувальну та діагностичну апаратуру і виконують весь обсяг офтальмологічної допомоги на сучасному рівні під керівництвом досвідчених спеціалістів кафедри. Термін навчання в аспірантурі – 4 роки. Протягом 1 року аспірант отримує теоретичну і практичну підготовку за програмою на кафедрі офтальмології згідно з індивідуальним планом та передатестаційну підготовку зі складанням іспиту з теоретичної, практичної та загальної офтальмології.

1. Мета та завдання вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології»

1.1 Метою вибіркової навчальної дисципліни є підготовка висококваліфікованих фахівців, які є здатними компетентно розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницької інноваційної діяльності при плануванні та виконанні власних досліджень, формування і розвиток їх компетенції відповідно до професійних стандартів; формування навичок і вмінь щодо викладання дисципліни, виконання підсумкового оригінального наукового дослідження, що вносить вклад у створення, розширення і розвиток наукового знання. Набуття кожним здобувачем теоретичних знань та практичних навичок щодо основних питань пов'язаних з наданням допомоги пацієнтам з вродженими, віковими та посттравматичними дефектами органа зору та його придатків.

1.2 Основними завданнями вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології» є:

- 1) здобуття та поглиблення комплексу знань, вмінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань з офтальмології;
- 2) відпрацювання навичок та вмінь проведення аналізу результатів офтальмологічних досліджень;
- 3) проведення власного наукового дослідження, що вирішує актуальне наукове завдання в офтальмології, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- 4) оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності;
- 5) оволодіти вмінням організації та проведення навчальних занять;
- 6) здобуття навичок та вмінь навчально-методичної та виховної роботи;
- 7) набутти навички застосування сучасних інформаційних технологій при викладанні офтальмології.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти).

Згідно з вимогами освітньо-наукових програм спеціальностей, дисципліна забезпечує набуття аспірантами компетентностей:

- *інтегральна*:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі медицини.

- *загальні (ЗК): ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6*

ЗК1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.

ЗК2. Вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК3. Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК5. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї.

ЗК6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

- *спеціальні (фахові, предметні, СК): СК1, СК2, СК4, СК5, СК6, СК8, СК9, СК10*

СК 1. Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі офтальмології у сфері вищої медичної освіти.

СК 2. Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези у сфері офтальмології.

СК 4. Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в офтальмології відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК 5. Володіння сучасними методами наукового дослідження.

СК 6. Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК 8. Впровадження нових знань (наукових даних) в освітній процес та практику охорони здоров'я.

СК 9. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

СК 10. Організовувати та реалізовувати педагогічну діяльність у вищій медичній освіті, керувати науково-педагогічним (науковим) колективом.

Результати навчання (ПРН): *ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН4, ПРН5, ПРН6, ПРН7, ПРН8, ПРН9, ПРН10, ПРН12, ПРН13, ПРН14, ПРН15, ПРН16, ПРН17*

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

ПРН1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування.

ПРН2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

ПРН3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН4. Виявляти невирішені проблеми у предметній області медицини (офтальмології) та визначати шляхи їх вирішення

ПРН5. Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН7. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі офтальмології.

ПРН8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.

ПРН9. Винаходити нові способи діагностики, лікування та профілактики спадкових та набутих офтальмологічних вад.

ПРН10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

ПРН12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН13. Управляти роботою колективу студентів, колег, міждисциплінарної команди.

ПРН14. Організовувати навчання учасників освітнього процесу при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток.

ПРН15. Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення.

ПРН16. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН17. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

Результати навчання для дисципліни.

Аспірант (здобувач) має знати:

- Цілі та задачі дисципліни на сучасному етапі. Історію та етапи розвитку вітчизняної пластичної та реконструктивної офтальмохірургії. Історію одеської школи пластичної хірургії в Україні, її внесок у розвиток реконструктивної хірургії ока та його придатків;
- Анатомічні особливості тканин орбіти;
- Етіологію, патогенез та класифікацію, клінічну картину патології придатків ока;
- Показання та протипоказання до пластичних та реконструктивних операцій;
- Фактори ризику виникнення ускладнень, строки проведення реконструктивних та пластичних втручань.
- Методи пластики в офтальмохірургії. Пластику місцевими тканинами. Методику крокуючого стебла за Філатовим.
- Вільне пересадження аутоканин. Морфологічну характеристику тканин, що трансплантуються. Види трансплантації тканин: пластику місцевими тканинами, клаптями на шкірній ніжці. Алопластику. Способи заміщення та усунення дефектів тканин.
- Класифікацію дефектів і деформацій повік, кон'юнктивальної порожнини, орбіти.
- Пластичні операції при блефароптозі.
- Пластичну та реконструктивну хірургію при лагофтальмі.
- Пластику кон'юнктивальної порожнини при анофтальмі. Методи оперативних втручань.
- Пластичну хірургію вікових змін повік. Види операцій, особливості післяопераційного періоду, можливі ускладнення та їх профілактику. Пластику склери при реконструктивних операціях ока.

- Кератопротезування. Методи та особливості операцій. Сучасні кератопротези.
- Іридопластику. Види природжених дефектів райдужки. Показання до оперативних втручань.
- Реконструктивні операції при травмах райдужки. Методику закритої іридопластики. Післяопераційну реабілітацію та профілактику ускладнень.
- Класифікацію опіків очного яблука та його придатків.
- Види операцій при опіках ока. Можливі ускладнення та їх профілактику.
- Класифікацію пухлин органа зору.
- Види операцій при пухлинах очного яблука та його придатків. Показання до евісцерації, екзентерації.
- Ускладнення під час та після проведення реконструктивних операцій, їх попередження та лікування.

Аспірант (здобувач) має вміти:

- Аналізувати результати офтальмологічного обстеження хворого.
- Аналізувати структурно-функціональні взаємозв'язки і послідовність стадій загально-патологічних процесів в офтальмології.
- Аналізувати та робити висновки щодо етіології та патогенезу функціональних порушень при захворюваннях ока.
- Виявляти вроджені та набуті вади ока та його придатків.
- Демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у хірургії.
- Застосовувати основні принципи асептики, антисептики та знеболювання.
- Виконати будь-який вид місцевого знеболення в ділянці орбіти.
- Зібрати анамнез та провести клінічне обстеження хворого, з дефектом або деформацією тканин голови та шиї, правильно оформити історію хвороби, встановити діагноз і скласти план лікування.
- Прогнозувати ускладнення під час та після виконання оперативних втручань
- Провести первинну хірургічну обробку рани.
- Надати допомогу хворому при зомлінні, колапсі, шоці.
- Надати допомогу хворому при набряку Квінке, анафілактичному шоці.
- Правильно зробити виписку з історії хвороби.
- Правильно визначити термін непрацездатності хворого з дефектом або деформацією ока та його придатків та оформити лікарняний лист.
- Правильно накласти монокулярну та бінокулярну пов'язку.
- Володіти технікою інстиляцій очних крапель, закладання мазі за повіки.

- Володіти технікою проведення парабульбарних та ретробульбарних ін'єкцій.
- Володіти навичками мікрохірургічного ушивання країв операційної рани.
- Тракувати принципи післяопераційного лікування та реабілітації хворих з пошкодженням придатків ока.

2. Структура вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології»

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин		
	Усього	у тому числі	
		Прак.	Самост. робота
Змістовий модуль № 1.			
Історія та етапи розвитку пластичної та реконструктивної хірургії в офтальмології	7	3	4
Дефекти повік, кон`юнктивальної порожнини, орбіти	8	4	4
Методи пластики в офтальмохірургії	7	4	3
Блефаропластика	8	4	4
Змістовий модуль №2.			
Пластичні операції при блефароптозі	8	4	4
Пластична та реконструктивна хірургія при лагофтальмі	7	3	4
Пластика кон`юнктивальної порожнини при анофтальмі	7	4	3
Пластична хірургія вікових змін повік	8	4	4
Змістовий модуль №3.			
Пластична та реконструктивна хірургія слізних органів	8	4	4
Пластична та реконструктивна хірургія пошкоджень рогівки	8	4	4
Пластика склери при реконструктивних операціях ока	7	4	3
Кератопротезування	7	3	4
Змістовий модуль №4.			
Іридоластика	10	5	5
Пластична та реконструктивна хірургія при опіках очного яблука та його придатків	10	5	5
Пластична та реконструктивна хірургія при пухлинах очного яблука та його придатків	10	5	5
Разом:	120	60	60

3. Теми семінарських занять вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології»

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Історія та етапи розвитку пластичної та реконструктивної хірургії в офтальмології	3
2.	Дефекти повік, кон'юнктивальної порожнини, орбіти	4
3.	Методи пластики в офтальмохірургії	4
4.	Блефаропластика	4
5.	Пластичні операції при блефароптозі	4
6.	Пластична та реконструктивна хірургія при лагофтальмі	3
7.	Пластика кон'юнктивальної порожнини при анофтальмі	4
8.	Пластична хірургія вікових змін повік	4
9.	Пластична та реконструктивна хірургія слізних органів	4
10.	Пластична та реконструктивна хірургія пошкоджень рогівки	4
11.	Пластика склери при реконструктивних операціях ока	4
12.	Кератопротезування	3
13.	Іридопластика	5
14.	Пластична та реконструктивна хірургія при опіках очного яблука та його придатків	5
15.	Пластична та реконструктивна хірургія при пухлинах очного яблука та його придатків	5
	Разом	60

4. Теми самостійних робіт вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології»

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Історія та етапи розвитку вітчизняної пластичної та реконструктивної офтальмохірургії. Цілі та задачі дисципліни на сучасному етапі. Основні принципи, якими користуються при проведенні пластичних відновлювально-реконструктивних операцій ока та його придатків, боротьба за життя, боротьба за відновлення функції, боротьба за красу. Внесок українських вчених, зокрема, одеської школи пластичної офтальмохірургії у розвиток світової реконструктивної хірургії ока та його придатків. Перспективи розвитку реконструктивної офтальмохірургії.	4
2.	Дефекти повік, кон'юнктивальної порожнини, орбіти. Класифікація дефектів і деформацій за етіологією та патогенезом, за характером	4

	вражених тканин та локалізацією, за характером порушення функції. Показання та протипоказання до пластичних та реконструктивних операцій на повіках. Класифікація пластичних операцій в залежності від часу виконання, органу, який відновлюється, характеру тканини, що трансплантується.	
3.	Методи пластики в офтальмохірургії. Пластика місцевими тканинами. Крокуюче стебло за Філатовим. Морфологічна характеристика тканин, що трансплантуються. Види трансплантації тканин: пластика місцевими тканинами, клаптями на шкірній ніжці. Алопластика.	3
4.	Блефаропластика. Виворіт повік. Заворот повік та трихіаз. Дефекти повік після травм, усунення пухлин. Сучасні реконструктивні операції, особливості післяопераційного періоду, можливі ускладнення та їх профілактика.	4
5.	Пластичні операції при блефароптозі Операції, які підсилюють функцію леватора шляхом його укорочення. Операції підсилення леватора дією лобового м'язу. Операції підсилення леватора дією колового м'язу ока.	4
6.	Пластична та реконструктивна хірургія при лагофтальмі. Класифікація лагофтальму. Методики оперативних втручань, їх переваги та недоліки. Хондропластика.	4
7.	Пластика кон'юнктивальної порожнини при анофтальмі. Деформація порожнини після енуклеації ока. Деформація та зарощування склепів. Повне зарощування кон'юнктивальної порожнини. Методики оперативних втручань.	3
8.	Пластична хірургія вікових змін повік. Показання та протипоказання до пластичних операцій на повіках. Види операцій, особливості післяопераційного періоду. Ускладнення під час та після проведення реконструктивних операцій, їх попередження та лікування.	4
9.	Пластична та реконструктивна хірургія слізних органів. Сучасні реконструктивні операції при стійкій сльозотечі, травмах. Типи операцій, особливості післяопераційного періоду, можливі ускладнення та їх профілактика.	4
10.	Пластична та реконструктивна хірургія пошкоджень рогівки. Показання до оперативних втручань. Пошарова і наскрізна кератопластика. Особливості тектонічної, меліоративної, лікувальної кератопластики. Перспективи розвитку гетеропластики. Особливості кератопластики при більмах, кератоконусі. Види операцій, особливості післяопераційного періоду, можливі ускладнення та їх профілактика.	4
11.	Пластика склери при реконструктивних операціях ока. Показання до виконання операцій. Види операцій. Пластика проникних поранень склери з дефектом або без дефекту тканини, пластичні операції при	3

	посттравматичних стафіломах склери. Профілактика післяопераційних ускладнень та реабілітація хворих.	
12.	Кератопротезування Наскрізне, рефракційне, косметичне, лікувальне кератопротезування. Методи та особливості операцій. Сучасні кератопротези. Профілактика ускладнень та реабілітація хворих.	4
13.	Іридопластика. Реконструктивні операції при природжених дефектах райдужної оболонки, при травмах райдужки. Види дефектів райдужки. Показання до оперативних втручань. Термін проведення операцій. Види операцій при ектопії зіниці, природженої аніридії. Методика закритої іридопластики. Іридофакопротезування. Післяопераційна реабілітація та профілактика ускладнень.	5
14.	Пластична та реконструктивна хірургія при опіках очного яблука та його придатків Класифікація опіків. Види операцій: невідкладна кератопластика, оперативне лікування рубцевих змін повік та кон'юнктиви внаслідок опіків, операції при більмах, особливості післяопераційного періоду. Можливі ускладнення та їх профілактика.	5
15.	Пластична та реконструктивна хірургія при пухлинах очного яблука та його придатків. Класифікаційний принцип розподілу пухлин органа зору. Види операцій. Показання до евісцерації, екзентерації. Особливості післяопераційного періоду, можливі ускладнення та їх профілактика. Реабілітація. хворих.	5
	Разом	60

5. Методи навчання

Викладання вибіркової навчальної дисципліни «Пластична та реконструктивна хірургія в офтальмології» на *практичних заняттях* забезпечується методичними розробками для кожного практичного заняття, наочними засобами навчання для кожного заняття (презентації, відеолекції), інформаційним ресурсом кафедри, структурованими алгоритмами контролю вмінь.

Самостійна робота при вивченні вибіркової навчальної дисципліни забезпечується методичними розробками з самостійної роботи, наочними засобами навчання (відеолекції, презентації), інформаційним ресурсом кафедри, тематикою самостійних робіт, структурованими алгоритмами контролю вмінь.

Підсумковий контроль не проводиться, вивчення дисципліни завершується заліком на останньому практичному занятті.

6. Форми оцінювання:

- тести вхідного та заключного контролю рівня знань за темою практичного заняття;
- усна відповідь на питання за матеріалом поточної теми;
- розв'язання типових і нетипових клінічних ситуаційних задач;
- контроль практичних навичок;

- підсумковий залік.

7. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують аспіранти

Наприкінці вивчення дисципліни поточна успішність розраховується як середній поточний бал, тобто середнє арифметичне всіх отриманих аспірантом оцінок за традиційною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

До підсумкового контролю (заліку) аспірант (пошукувач) допускається лише при відсутності академічної заборгованості і середньому балу за поточну навчальну діяльність не менше 3,00.

Підсумковий контроль. Вивчення навчальної дисципліни завершується заліком. Залік отримують аспіранти (пошукувачи), які не мають пропусків лекцій і практичних занять або відпрацювали пропущені аудиторні заняття і мають середній бал не менше, ніж 3,00.

8. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Г. Е. Венгер, С. А. Рыков, Л. В. Венгер. Реконструктивная хирургия радужной оболочки. – Киев: Логос, 2006. – 255 с.
2. "Неонатология" в 3 томах: монография / Пасечникова Н. В., Кацан С. В., Знаменская Т. К., Антипкин Ю. Г., Аряев М. Л.: - Львов, Марченко Т.В., 2020, - 455 с.
3. Строение зрительной системы человека: учебное пособие/ В. В. Вит. 3-е издание. – Одесса: Астропринт, 2018. – 664 с.: ил.
4. "Патология глаза, его придатков и орбиты" Том 1, 2.: монография / В. В. Вит. - Одесса: Астропринт, 2019. -1866 с .
5. Кератопротезирование: монография / С. А. Якименко; ГУ «Институт глазных болезней и тканевой терапии им. В. П. Филатова НАМН Украины». – Одесса : «СИМЕКСПРИНТ», 2018. – 164 с.: ил.
6. Белоусов А. Е. Пластическая реконструктивная и эстетическая хирургия / Белоусов А.Е. – СПб : Гиппократ, 1998. – 743 с.
7. Гундорова Р. А. Реконструктивные операции на глазном яблоке/– Москва: Медицина, 1999– 224 с.
8. Пшениснов К. П. Курс пластической хирургии / Пшениснов К. П. – Ярославль : ОАО «Рыбинский дом печати», 2010. – 1510 с.
9. Фісталь Е. Я. Пластична хірургія / Фісталь Е.Я. – Київ : Медицина, 2010. – 375 с.

Допоміжна:

1. Обрубов С. А. Эстетическая блефаропластика /– Москва : Медицина, 2008. – 206 с.
2. Колен А. А. Руководство по пластической хирургии в области глаза / Колен А. А. – Москва : Медгиз, 1950. – 208 с.
3. Обыденнов С. А. Основы реконструктивной пластической микрохирургии / Обыденнов С. А., Фраучи И. В. – СПб : Человек, 2000. – 142 с.

4. Зайкова М. В. Пластическая офтальмохирургия /– Москва : Медицина, 1980. – 208с.

9. Інформаційні ресурси

1. Національна наукова медична бібліотека України <http://library.gov.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Ресурс по прогнозированию межлекарственных взаимодействий (основан на инструкциях FDA, на английском языке) URL: <http://www.drugs.com>
4. Інституціональний Репозиторій Одеського національного медичного університету <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/>
5. Електронна база наукових публікацій Національної медичної бібліотеки Національного інституту здоров'я США; https://library.gov.ua/svitovi-resursy/dir_category/general/
6. Освітній портал НМУ імені О. О. Богомольця <http://nmuofficial.com/zagalni-vidomosti/biblioteky/>
7. Онлайн платформа доказових клінічних протоколів МОЗ України <https://guidelines.moz.gov.ua/documents>